ВІЙСЬКОВА ПСИХОДІАГНОСТИКА: В 2021 РОЦІ НА БАЗІ 169-ГО НАВЧАЛЬНОГО ЦЕНТРУ ІМЕНІ КНЯЗЯ ЯРОСЛАВА МУДРОГО ФАХІВЦЯМИ ПРОВОДИЛОСЬ ВИПРОБУВАННЯ ВІЙСЬКОВОГО МОБІЛЬНОГО ПСИХОЛОГО-ДІАГНОСТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ[1]

Анотація. Редакція поєднує повідомлення про військову психодіагностику з оглядом нормативного регулювання психофізіологічної експертизи в Україні. Відправною точкою слугує повідомлення 169-го навчального центру імені князя Ярослава Мудрого в мережі Facebook про випробування 26 травня 2021 р. військового мобільного психолого-діагностичного комплексу (МПДК) на базі автомобіля МАЗ, призначеного для психологічного та психофізіологічного діагностування кандидатів на військову службу й військовослужбовців; комплекс дає змогу одночасно обстежувати до трьох десятків осіб. Далі систематизовано правову базу. Відповідно до Переліку робіт, де є потреба у професійному доборі (спільний наказ МОЗ України та Держнаглядохоронпраці від 23.09.1994 № 263/121), для робіт, пов'язаних із носінням вогнепальної зброї, перевіряють сенсомоторні реакції, реакцію на рухомий об'єкт, увагу та швидкість її переключення, емоційну стійкість і тривожність, агресивність та втому. Порядок проведення медичних оглядів працівників певних категорій (наказ МОЗ від 21.05.2007 № 246) зобов'язує працівників, зайнятих на роботах, що потребують професійного добору, подавати комісії висновок психофізіологічної експертизи (п. 2.13) і допускає їх до таких робіт лише за його наявності (п. 3.2). За описом канд. мед. наук В. В. Маслюка, директора ТОВ «Експертно-навчальний центр», ключовою законодавчою основою є ст. 5 Закону України «Про охорону праці». Додатково наведено Правила визначення придатності за станом здоров'я осіб для роботи на суднах (наказ МОЗ від 19.11.1996 № 347), ст. 6 Директиви Ради 89/391/ЄЕС, листи Держгірпромнагляду 2014 р., а також проєкти порядку проведення психофізіологічної експертизи (2008 і 2022 рр.), облікових форм висновку та протоколу (2022 р.) й інтегрованого переліку робіт, що потребують професійного добору, та професійно важливих психофізіологічних якостей (2023 р.). Огляд корисний військовим психологам, фахівцям з охорони праці та судовим психофізіологам: він показує, що психофізіологічна експертиза має власну нормативну основу, але частина документів щодо порядку її проведення існує лише у вигляді проєктів.

Ключові слова: військова психодіагностика, мобільний психолого-діагностичний комплекс, професійний добір, психофізіологічна експертиза, психофізіологічні показники, медичний огляд працівників, охорона праці, робота з вогнепальною зброєю, 169-й навчальний центр.

Military Psychodiagnostics: Field Testing of a Military Mobile Psychological Diagnostic Complex at the 169Th Prince Yaroslav the Wise Training Centre in 2021

Abstract. Selecting recruits and serving personnel requires rapid psychological and psychophysiological assessment. This editorial review starts from a Facebook announcement by the 169th Prince Yaroslav the Wise Training Centre about the field testing, on 26 May 2021, of a military mobile psychological diagnostic complex built on a MAZ truck and capable of examining up to thirty people at once. It then outlines the Ukrainian legal framework for psychophysiological examination. Under the List of Jobs Requiring Professional Selection (joint order No. 263/121 of 23 September 1994 of the Ministry of Health and the State Committee for Labour Safety Supervision), work involving firearms requires testing of sensorimotor reactions, reaction to a moving object, attention and attention switching, emotional stability and anxiety, aggressiveness and fatigue. The Procedure for Medical Examina-

tions of Certain Categories of Workers (Ministry of Health order No. 246 of 21 May 2007) obliges such workers to submit a psychophysiological examination report to the medical board and admits them to the work only if they have one. Following a description by V. V. Masliuk, PhD in Medicine, the review names Article 5 of the Law of Ukraine “On Labour Protection” as the key statutory basis and lists further acts: the 1996 rules on medical fitness for work on ships, Article 6 of Council Directive 89/391/EEC, letters of the State Mining Supervision Service of 2014, and drafts of an examination procedure, report forms and an integrated list of jobs and professionally important psychophysiological qualities prepared in 2008, 2022 and 2023. The material is useful for military psychologists, occupational safety specialists and forensic psychophysiologists, showing that some key procedural documents still exist only as drafts.

Keywords: military psychodiagnostics, mobile psychological diagnostic complex, professional selection, psychophysiological examination, psychophysiological indicators, occupational medical examination, labour protection, work with firearms, Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 27.05.2024.*

Повний текст

Відповідно до Перелік робіт, де є потреба у професійному доборі, які затверджені наказом Міністерства охорони здоровя України, Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 23.09.1994 №263/121 (зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 січня 1995 р. за N 18/554) - **роботи, виконання яких передбачає носіння вогнепальної зброї при професійному доборі підлягають перевірки наступні психофізіологічні показники:**

1. Сенсомоторні реакції
2. Реакція на об'єкт, який рухається
3. Увага
4. Швидкість переключення уваги
5. Емоційна стійкість та почуття тривоги
6. Агресивність
7. Втома

Відповідно до Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій, який затверджений наказом Міністерства охорони здоровя України від 21.05.2007 №246 (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 р. за N 846/14113) **працівники, зайняті на роботах, що потребують професійного добору, повинні надати Комісії з проведення медичних оглядів працівників, яка проводить медичний огляд, висновок психофізіологічної експертизи** (п. 2.13. Порядку). Також відповідно до абзацу другого п. 3.2. Порядку, **до виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи**. Крім того, відповідно до додатку 5 до пункту 2.6. Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій Переліку робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичний огляд працівників віднесена перевірка на предмет наявності ознак не придатності за психофізіологічними показниками для та-

кої професії як робота машиниста крана (переріодичність проходження 1 раз на 2 роки) (п.1.1. Переліку).

Нормативні документи щодо психофізіологічної експертизи наводяться згідно з описом наданим кандидатом медичних наук, директором ТОВ «Експертно-навчальний центр» Маслюком Василем Васильовичом, який брав участь у створенні нормативних документів щодо даного напрямку роботи:

1. На державному рівні найголовнішим документом, що регламентує психофізіологічну експертизу, є **Закон України "Про охорону праці"**, стаття 5 («Права на охорону праці під час укладання трудового договору») якого передбачає її проведення: «...Працівнику не може пропонуватися робота, яка за медичним висновком протипоказана йому за станом здоров'я. До виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують про-

фесійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи». - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text

2. **Спільний наказ Міністерства охорони здоров'я України та Державного Комітету по нагляду за охороною праці від 23 вересня 1994 року № 263/121 "Про затвердження Переліку робіт, де є потреби у професійному доборі"**. Цим наказом визначений перелік видів робіт, де є потреба у професійному доборі, та психофізіологічні показники для його проведення. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0018-95#Text

3. **Наказ МОЗ України від 19 листопада 1996 року № 347 «Про затвердження Правил визначення придатності за станом здоров'я осіб для роботи на суднах»** визначає перелік вимог до психофізіологічних показників для моряків. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0108-97#Text

4. Відповідно до **Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21 травня 2007 р. № 246**, психофізіологічна експертиза є однією із складових медичних оглядів працівників. Загальний медичний висновок про профпридатність до роботи повинен прийматися на підставі проведеного медичного огляду з урахуванням психіатричного, наркологічного та психофізіологічного обстеження. Так, пунктом 2.13 цього Порядку прямо передбачено, що працівники, зайняті на роботах, що потребують професійного добору, повинні надати комісії, яка проводить медичний огляд, висновок психофізіологічної експертизи. Таким чином, працівники направляються на ПФЕ перед проведенням медичного огляду. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0846-07#Text

Інші різні додаткові нормативні документи щодо психофізіологічної експертизи в різних сферах діяльності, в тому числі проекти:

1. Директива Ради Європейського Економічного Співтовариства від 12 червня 1989 року про запровадження заходів, покликаних заохочувати до покращення безпеки та охорони здоров'я працівників на роботі (89/391/ЄЕС), стаття 6 "Загальні обов'язки працедавців", пукнти 1, 5. В рамках своїх обов'язків працедавець вживає заходів, необхідних для забезпечення безпекита охорони здоров'я працівників, у тому числі запобігання професійним ризикам, забезпечення інформування та підготовка, а також необхідної організації та засобів. Працедавець повинен стежити за необхідністю коригування зазначених заходів для врахування зміни обставин, а також прагнути до покращення існуючої ситуації. Заходи, пов'язані з безпекою, гігієною та охороною здоров'я на роботі не повинні, за жоднихобставин, призводити до фінансових витрат з боку працівників. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b23#Text

1. Лист Держгірпромнагляду від 19.06.2014 "Щодо проведення психофізіологічної експертизи" - https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0002811-14#Text

2. Лист ДП "Головний навчально-методичний центр Держгірпромнагляду" "Щодо заснування Центру психофізіологічної експертизи на базі ДП "ГНМЦ" та його територіальні відділи, які проводять психофізіологічне обстеження" від 15.01.2014 № 14 - https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014811-14#Text (архів).

3. Проект (2008) Про затвердження Порядку організації та проведення психофізіологічної експертизи працівників для виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що

потребують професійного добору - https://c2n.biz/registration/content/ua1622/pages/f12469.html Додаткове посилання: https://drive.google.com/file/d/1O4RZpavUHsOLyRzdugp7eN-S3L5fapsD/view

4. Проект (2022) Про затвердження Порядку проведення психофізіологічної експертизи працівників, які залучаються до виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору - https://www.enc.kiev.ua/images/doc/Poriadok22.pdf Додаткове посилання: https://drive.google.com/file/d/17nxixz4qPKzNku5wbX2xU0nZ6wHhje3S/view

5. Проект (2022) облікових форм Висновка психофізіологічної експертизи та Протоколу психофізіологічної експертизи - https://www.enc.kiev.ua/images/doc/visnivok22.pdf Додаткове посилання: https://drive.google.com/file/d/17fDiq9NmyB16fmygCp6Be1DFdHwKpEu2/view

6. Проект (2023) Інтегрованого переліку видів робіт, що потребують професійного добору, видів робіт підвищеної небезпеки, робіт підвищеної небезпеки та професійно важливих психофізіологічних якостей - https://www.enc.kiev.ua/images/doc/ppfya.doc Додаткове посилання: https://drive.google.com/file/d/1-2D4EJ3Dh_7ZMjWX3tMlLMhNbFtoshch/view

References

1. Viiskova psykhodiahnostyka: v 2021 rotsi na bazi 169-ho Navchalnoho tsentru imeni kniazia Yaroslava Mudroho fakhivtsiamy provodylos vyprobuvannia viiskovoho mobilnoho psykholoho-diahnostychnoho kompleksu [Military Psychodiagnostics: Field Testing of a Military Mobile Psychological Diagnostic Complex at the 169Th Prince Yaroslav the Wise Training Centre in 2021]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 3 (51). URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/12413-vijskova-psikhodiagnostika-v-2021-rotsi-na-bazi-169-go-navchalnogo-tsentru-imeni-knyazya-yaroslava-mudrogo-fakhivtsi-provodilos-viprobuvannya-vijskovogo-mobilnogo-psikhologo-diagnostichnogo-kompleksu (onovlena versiia vid 28.09.2024). [in Ukrainian].